

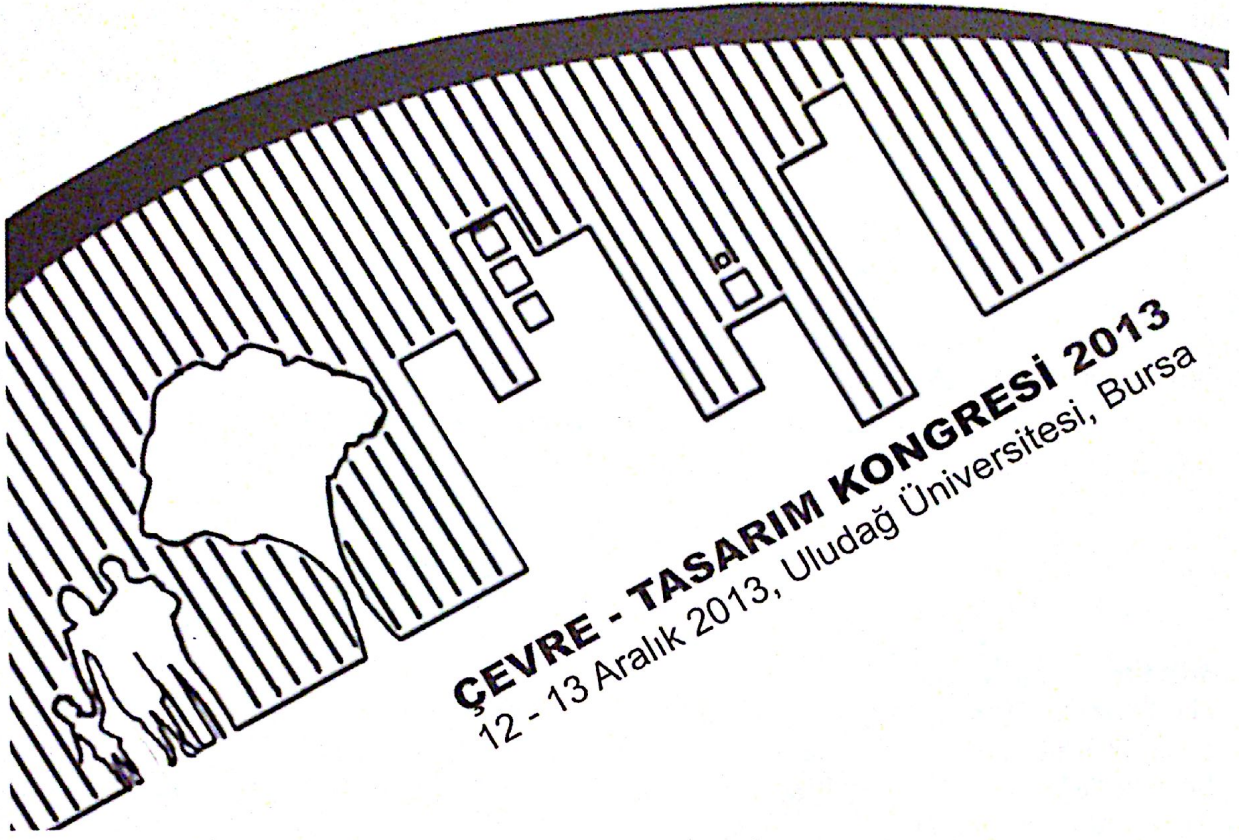

ÇEVRE - TASARIM KONGRESİ 2013

12 - 13 Aralık 2013, Uludağ Üniversitesi, Bursa

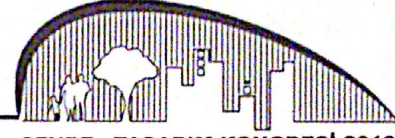
BİLDİRİ KİTABI

ÇEVRE - TASARIM KONGRESİ 2013
12 - 13 Aralık 2013, Uludağ Üniversitesi, Bursa

BİLDİRİ KİTABI

Kent ve Sağlık	01
Aliye Nalan Fidan	
Taşarım Yaklaşımlarının “Engelli ve Fiziksel Mekan” İlişkisindeki Rolü	15
Özge Çelik, Özhan Ertekin	
Kent Kenarı ve Fransız Tipi Kent Kenarı Bulvarlarının Kültürel Yapı ve Sağlıklı Çevreler İçin Önemi Üzerine Düşünceler	25
Tan Kamil Gürer	
Depremim Mimari Çevreye Etkileri: Van Örneği	35
Yaşar Subaşı Direk	
Sağlıklı Kenti ve Kentte Sağlığı Tasar(ım)lamak	47
Erkan Polat, Pervin Şenol, Gülin Beyhan, Mehmet Beyhan	
Korunan Doğal Alanlarda Doğal Eşiklere Bağlı Etkileşim - Geçiş Sahası Belirlenmesi: Uludağ Örneği	59
Cengiz Eltan	
Mimari Tasarım Eğitiminde Doğal Çevre Temelli Üretken Yaklaşımlar	69
Arzu Özen Yavuz, Sahar Shadmand	
Tarihi Dokuda Çevre Tasarım Ölçütleri ve Malzeme Kullanımının İrdelenmesi	77
Işık Aksulu, Olcay Türkan Yurdugüzel	
Sağlıklı ve Kaliteli Tarihi Kentsel Mekanlar İçin Kentsel Tasarımın Önemi; Bursa Örneği	85
Burcu Hemitli Erkan, Arzu Çahantimur	

Sağlıklı Kentler, Sağlıklı Yapılar "Sağlıklı, Doğal, İnsancıl Bir Yapı: Diyarbakır Güneşevi Eğitim ve Uygulama Parkı"	95
Çiğdem Yücel, Ümit Yücel	
Geleneksel Malzemelerin Çağdaş Kullanımı: Low-Tech Mimarlık Uygulamaları ile Sürdürülebilir Sağlıklı Yaşam Çevreleri Yaratmak.	111
Sezin Hekimoğlu, Çiğdem Polatoğlu	
Çevreci Tasarım ve C2C Yaklaşımı	123
Gökçe Tuna Taygun, Ayşe Balanlı	
Sağlıklı Tasarım Bağlamında Aktif Binalar	135
Kutlu Sevinç Kayıhan	
Yüksek Binaların Biçimlenmesinde Ekolojik Etkenli Yaklaşımlar: Akıllı Giydirme Cepheler	147
Arzu Özen Yavuz, Amir Haseli	
Sürdürülebilirlik Kavramının Mimarlık Eğitime Pedagojik Etkileri	155
Elif Tatar, Ruşen Yamaçlı	
Sürdürülebilirlik Değerlendirmesinde Sosyal ve Ekonomik Etkiler	165
Selin Gündeş, Eda Selçuk	
Sağlıklı Kentsel Çevreler İçin Toplumsal Eğitim ve Katılım Üzerine	175
Sebla Arın	
Tasarımda Sürdürülebilirlik Kavramına Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım	183
Begüm Bayraktaroğlu, Pınar Arabacıoğlu	
Geleceğin Şehirleri ve Mimarisindeki Çevre Ögesi	193
Gülray Yedekçi Arslan	
Doğa, Tasarım ve Biyomimesis	203
Melda Genç	

Enerji Etkin Mimari Tasarım Parametreleri	211
Sultan Seda Ateş	
Sağlıklı Çevreler İçin Ekolojik Mimarlık	223
Çiğdem Yücel, Ümit Yücel	
Yapıda Enerji Etkinliği Kavramı ve Sertifika Sistemleri	241
Hatice Elif Arslan	
Deprem Sonrası Yaşamın ve Sağlıklı Çevrenin Sürdürülebilirliğine Yönelik Öneriler	253
Sevgül Limoncu, Ezgi Korkmaz	
Kent Meydanlarında Yapılı Çevre - Kullanıcı Etkileşimi: Trabzon Belediye Meydanı Örneği	261
Havva Özdoğan	
Etkili Öğrenmeye Uygun Okul Bahçesi Tasarımı	273
Selda Al	
Kentsel Açık Alanlarda Engelli Kullanıcılara Yönelik Çevre Tasarımı	285
Berfu Güley Gören, Lale Berköz	
Çocuk Bakış Açısından Doğal ve Sağlıklı Çevrede Oyun Alanı Tasarımı	297
Oylum Dikmen	
Tasarımda İnsan Odağını Kaybetmemek İçin Kentli Çocuklar ve Resmettiklerine Bakmak	309
Yasemin Çakırcı Özservet	
Çevre Tasarım Kapsamında Makro ve Mikro Ölçekte Gürültü Kontrol Ölçütlerinin Sorgulanması	325
Zuhal Özçetin	

Korunması Gerekli Tarihi Alanlarda Bir Çevre ve Tasarım Problemi Olarak Trafikten Kaynaklanan Titreşimler Üzerine Bir Değerlendirme	337
İrem Ayhan Selçuk, K. Mert Çubukçu	
Farklı İklim Bölgelerine Göre Bina Formunun Mikro Klimatik Konfor Üzerine Etkisinin Termal Performans Bakımından Değerlendirilmesi	349
Enes Yaşa	
Kontrol Hissinin Hastanelerdeki Sancı ve Doğum Odalarındaki Önemi ve Tasarım Üzerindeki Etkileri	363
Hande Atmaca, Deniz Hasırcı	
İş Mekanı Tasarımının Çalışanların Memnuniyeti Üzerindeki Etkilerinin Demografik Yapının Karşılaştırılmasıyla Araştırılması: Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD) Çalışması	373
Selin Gülden	
Yapıbozumuna Uygun Bina Tasarımı	385
Ömer Ş. Deniz, Ebru Doğan	
Sürdürülebilir Mimari İçerisinde Alternatif Malzemeler; Saydam Beton	403
Melda Genç, Erhan Burak Pancar	
Yapı İçindeki Küfün Yapı Biyolojisi Açısından İrdelenmesi	413
Ayşe Balanlı, Polat Darçın, Aygül Ceylan	
Sağlıklı Yapı ve Radon	421
Hande Apak, Ayşe Balanlı	
Afet Riskli Alanların Kentsel Dönüşümünde Açığa Çıkan Yapısal Atıklar ve Yapısal Atıkların Çevre Etkileri	437
Sevgül Limoncu, Semih Serkan Ustaoglu	

SAĞLIKLI KENTSEL ÇEVRELER İÇİN TOPLUMSAL EĞİTİM VE KATILIM ÜZERİNE

Sebla ARIN, Bursa Orhangazi Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

ÖZET

Bu bildiri kapsamında sağlıklı bir kentsel çevrenin tanımı yapılmıştır. Günümüz mimarlık ortamının başlıca tartışma konuları olan “sürdürülebilirlik” ve “kentsel dönüşüm” kavramlarının sağlıklı bir kentsel çevrenin oluşturulmasındaki etkileri ele alınmıştır. Bunun yanı sıra söz konusu kavramların gerçek kapsamı ve uygulamada karşılaşılan çelişkiler, ortaya çıkan bu çarpıklıkların kentsel çevreler üzerindeki olumsuz yansımaları tartışılmıştır. Bu bilgiler ışığında daha sağlıklı kentsel çevreler oluşturabilmek adına toplumsal altyapının nasıl kurgulanabileceği, kentlinin katılımının kentsel çevrenin oluşumundaki etkileri, sağlıklı kentsel çevrelerin sürdürülebilirliğinin yapısal çevre eğitimi ile ilişkisi sorgulanmıştır. Sağlıklı bir kentsel çevrenin oluşumunda mimari farkındalığın “toplumsal persona” tarafından içselleştirilebilmesinin gerekliliği, gerçek bir toplumsal dönüşümün kentin çehresinde yaratacağı olumlu değişimler bildirinin ana temasını oluşturur.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik, Kentsel Dönüşüm, Kentlilik Eğitimi, Yapısal Çevre Eğitimi, Katılım

ABSTRACT

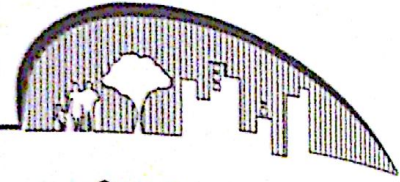
SOCIAL TRANSFORMATION FOR HEALTHY URBAN ENVIRONMENTS

A healthy urban environment is defined within this paper. The effects of the notions such as “sustainability” and “urban transformation”, which are the main topics of present architectural arena, on obtaining a healthy urban environment are considered. Meanwhile the real scope of these concepts and contradictions in practise and the negative reflections of these deviances are discussed. In the light of this information the ways of building social substructure in order to create healthy urban environments, the effects of citizen participation on creation of urban environments and the relation between sustainability of healthy urban environments and built environment education are examined. The necessity of internalising architectural awareness by the social persona in the creation process of a healthy urban environment, the positive changes on the figure of the city that is an outcome of social transformation are the main themes of this paper.

Keywords: Sustainability, Urban Transformation, Urban Education, Built Environment Education, Participation

1. GİRİŞ

“Sağlıklı kentsel çevre” kavramı, kentte yaşayan her bireyin elverişli yaşam standartlarına sahip olduğu; fiziksel, kültürel, sosyal, ekonomik anlamlarda optimum yaşam koşullarının sağlanabildiği kentsel çevreleri tanımlamaktadır. Bu “sağlık” koşulları her toplum ve her coğrafya için farklılıklar içerdiği gibi evrensel bir takım doğrulardan da bahsetmek mümkündür.

Yakın geçmişte "sağlıklı yaşam" söyleminin popülerlik kazanmasıyla birlikte bu kavramın mimarlıktaki uzantıları olan "ekolojik mimarlık", "sürdürülebilirlik", "kentsel dönüşüm" gibi olgular daha fazla tartışılır hale gelmiştir. Hatta son dönemde ortaya çıkan mimari ürünlerin tamamının bu kavramlar üzerinden değerlendirilmeye başlandığı da söylenebilir. Bu doğrultuda mimarlık ürününün pazarlanabilmesi, kamuoyu önünde itibar kazanabilmesi, meşruiyetini ispat edebilmesi; sürdürülebilir olabilmesi; ancak "yeşil mimarlık" niteliklerine sahip olması, kentsel dönüşüm projelerinin bir parçası olması ile mümkün olmaktadır. Ancak "sürdürülebilirlik", "ekoloji", "yeşil mimari", "kentsel dönüşüm" gibi söz konusu kavramların, içinde bulunulan tüketim çağının da etkisiyle, genellikle derinlemesine özümsemeden yüzeysel biçimde mevcut tasarımlara entegre edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu sebeple çoğu zaman bir tasarım anlayışına dönüşmeden klişe bir moda akımı, bir etiketten ibaret olma sorunu ile yüz yüze kalmaktadırlar. Oysaki sağlıklı kentsel çevreler oluşturabilmek adına sürdürülebilirlik ve kentsel dönüşüm derinlemesine incelenmeli, gerçeğe dönüştürülebilmesi uzun vadeli yatırımlar gerektiren, özünde toplumun yaşayışını, mimarlığa bakışını ve yaklaşımını değiştirmesini gerektiren bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu kavramların sürdürülebilir olması toplumsal zihniyetin dönüşümünü, yaşam pratiklerinin değişmesini gerektirmektedir. Bu ise ancak toplumu oluşturan bireylerin kentsel tasarım süreçleri hakkında bilgi sahibi olması ve bu süreçlere katılabilmesi ile mümkündür.

2. KENT, KENTLİ, KENTSEL DÖNÜŞÜM

Dünyada ve Türkiye'de hızlı bir metropolleşme süreci geçiren ve bunun neticesinde çarpık kentleşme sorunlarıyla yüz yüze gelen kentlerde "kentsel dönüşüm" bu sorunları giderecek sihirli bir değnek gibi görülmüş ve topluma bu şekilde empoze edilmiştir. Kent planlaması sürecinde en başından sağduyuyla öngörülmesi gereken birçok sorun göz ardı edilmiş ve zaman içinde kronikleşen bu problemlerin bir tür imha yoluyla "kentsel dönüşüm" kapsamında çözülebileceği yanılgısına düşülmüştür.

Temel olarak bir kentsel dönüşüm projesi sağlıklılaştırma, ıslah etme, yeniden canlandırma, soylulaştırma gibi hedefler taşımaktadır. İdeal bir kentsel dönüşüm projesinde tüm bu hedeflerin mevcut sosyal bağların korunduğu, yerinde yapılan bir çalışmayla gerçekleştirilmesi gerekir. Oysaki mevcut uygulamalar incelendiğinde bu hedeflerin tam olarak hayata geçirilemediği görülmektedir. Kentsel dönüşüm salt mekansal bir probleme indirgenmeden sosyal sorunlarla birlikte ele alınmalıdır. Erden, proje alanlarındaki fiziksel ve ekonomik iyileşme sonucu yaşayan kesimin bu alanlardan uzaklaşmasını kentsel projelerin hedeflemedikleri ancak çoğunlukla dönüşüm alanlarında ortaya çıkan bir sonuç olarak tanımlar [1]. Harvey, "Haussmancı kentsel dönüşüm" olarak adlandırdığı bu durumu bir iyileştirme, sağlıklılaştırma projesi olarak değil bir tür yıkım olarak tanımlar [2]. Bu çelişki kentsel dönüşümün özünün Haussmancı bir "rant – artı sermaye – işsizlik sorununa çözüm" mü yoksa kentlinin yaşam standartlarına yönelik bir çaba mı olması gerektiğini sorgulamamıza neden olur. Kent sakinlerinin yaşam alışkanlıklarının, kent ile olan ilişkilerinin değişmediği bir ortamda kentsel dönüşüm bir rant kavgasından öteye geçemez.

Dönüşüm sadece kentsel bir altyapı yenileme çalışması olarak değerlendirilmemelidir. Hedef kentlinin bulunduğu çevredeki yaşam standartlarını ve zihniyetini sağlıklılaştırmaya yönelik olmalıdır. Aksi takdirde kentsel çöküntü alanlarının mevcut sakinlerinden arındırılıp mimari bir makyaj çalışmasının ardından soylulaştırılarak farklı kitlelerin kullanımına sunulması çok daha tehlikeli toplumsal

çöküşlere neden olabilmektedir. Harvey bu tür "yeni şehirleşme" hareketlerini eleştirir, bunların kentin sosyal yapısını parçalayıp bireyciliğe sürüklediğini iddia eder [3]. Kentsel dönüşüm tüm kentli katmanları göz önünde bulundurulmalıdır, zira toplumsal sterilizasyon bir dönüşüm türü değildir. Kent haddinden fazla "steril" hale gelmemelidir. Çünkü kent kişinin toplumun diğer bireyleriyle ve katmanlarıyla buluşup kaynaştığı, toplumun bir ferdi olduğunu hissettiği yerdir. Sağlıklı kentler yaratmak adına haddinden fazla güvenli, kapalı, kent kavramının eklektik yapısıyla çelişen mekanlar yaratmak kentlinin ihtiyaç duyduğu bu alışveriş ortamını yok ederek uzun vadede sağlıksız sonuçlara sebebiyet verebilir. Sosyal kutuplaşma kent için büyük bir tehdit oluşturur. Bu nedenle kentsel dönüşüm projeleri tasarlanırken yerel halkın ait oldukları mekanlardan koparılmayacaklarına, her kentlinin kendi yaşam çevresi hakkında söz söyleme hakkının korunduğuna dair güvenlerinin sağlanması gerekmektedir. Ters uygulamalar Harvey'nin bahsettiği "mülksüzleşen grupların kenti geri alma arzusu" tetiklemekte [4], sağlıklılaştırma adına kent içinde tekilsiz alanların oluşmasına ve geri dönüşü olmayan toplumsal yıkımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bir önceki paragrafta sözü edilen "sterilizasyon" yalnızca proje kapsamında ele alınan bölgenin sosyal yapısını değil projenin uygulanma biçimini de ifade etmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri sadece yöneticiler ve "uzmanlar" tarafından değil projenin kullanıcıları olacak yerel halkın da katılımıyla oluşturulmalıdır. Bu katılım sayesinde bölgenin gerçek ihtiyaçları tespit edilebilir ve projenin tüm kullanıcılar tarafından benimsenmesi sağlanabilir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR YAŞAM ÇEVRELERİ

Yapılı çevre insanoğlunun doğa üzerinde var olabileceği biçimdir. Dolayısıyla kenti doğanın düşmanı olarak görme şimdiye dek kentsel politikalarda yapılan yanlışlıkların bir uzantısıdır. Harvey çevre ile yapılı çevre arasındaki ayrımın yapay olduğunu vurgular ve insan nüfusunun büyük çoğunluğunun kentlerde yaşayacağı ön kabulüyle çevre politikalarının oluşturulması gerektiğini savunur [5]. Bu anlamda kent günümüz insanının yaşam ihtiyaçlarına cevap verecek, gelecek nesillerin ihtiyaçları için gerekli altyapıyı oluşturacak, doğal ve kültürel mirasları kentin taviz verilemez unsurları olarak göreceği bir yaklaşımla tasarlanmalıdır. Doğal ve yapılı çevre arasındaki geçiş birbirlerinin varoluş esaslarına zarar vermeyecek biçimde kurgulanmalıdır.

1980'lerden sonra tüm dünyada çevresel konulara gösterilen ilgiye büyük bir artış yaşanmıştır. Söz konusu eğilim yaşam çevrelerinin insan yaşamı için belirli düzeyleri sağlayabilmesi ve ekolojik bir mimarlık dili oluşturulabilmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir. Doğal kaynakların doğru kullanımı, bireysel ve toplumsal yaşam alışkanlıklarının çevreye saygılı biçimde yeniden oluşturulması, doğru inşaat tekniklerinin kullanılması "yeşil" etiketiyle lanse edilen son teknoloji ürünlerinin kullanımından çok daha başarılı ve efektif sonuçlar verebilmektedir. Çevreci ürünler kullandığını öne sürerek sürdürülebilir bir hayat vaat eden "akıllı" projelerin görsellikleri bir yana bırakıldığında vaat ettiklerinin çok daha fazlasını doğadan ve yaşam kalitesinden çaldıkları görülmektedir. Ciravoğlu çevresel olduğu öne sürülen ürünlerin büyük bir çoğunluğunun "yeşil badana" olmanın ötesine geçemediğini vurgular [6]. Bu tutum elimizde bulunan sınırlı kaynakları bizden sonraki nesillere de aktarabilme kaygısını taşıyan "sürdürülebilirlik" kavramının doğasıyla çelişmektedir. Alınacak yanlış kararlar şimdiki ve gelecek nesillerin yaşam kalitesini ciddi biçimde düşürecektir. İmaj odaklı bir çevreciliğin yerini "gerçek" çevreciliğin alması yüzeysel değil derinleşmesine bilgi sahibi olmakla mümkün olabilir ve bunun tek çözümü erken yaşta verilecek eğitimidir.

2009 yılında UIA'nin Kopenhag Deklarasyonu tasarım yoluyla sürdürülebilirliğin sağlanması üzerine yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda kentsel tasarımın sosyal yaşama ve sürdürülebilir çevrelere olan etkisi hakkında mimarlar ve mühendisler dışında yerel otoriteler, yatırımcılar, müşteriler, yüklenicileri de içeren geniş bir kamuoyu farkındalığı yaratılmasının önemi vurgulanmıştır [7]. Bu amaçla mevcut eğitim programlarının yanı sıra daha geniş kapsamlı ve daha büyük kitlelere hitap eden eğitim programlarının UNESCO ve UIA Mimarlık Eğitimi Kolu işbirliği ile düzenlenmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Zira sürdürülebilirlik bir mimari projenin ilk safhalarından itibaren devreye girer ve toplumun tüm fertlerini kapsayan bir işbirliği ile hayata geçirilebilir.

Sürdürülebilirlik kavramının yalnızca yeni yapıların çevreye duyarlı malzeme ve yaklaşımlarla üretilmesinden ibaret olmadığını toplumun tüm fertleri tarafından anlaşılması son derece önemli bir aşama olacaktır. Mevcut yapı stoğunun ve kentsel çevrenin bu anlayışla değerlendirilmesi bile "çevreci üretim"den daha büyük bir katkı sağlayabilir. Sürekli yeninin peşinde olmak yerine mevcut kentsel çevrenin kötü koşullarından arındırılıp hangi tedbirlerle iyileştirilebileceğini kavramaya çalışmak çok daha sürdürülebilir bir yaklaşım olacaktır. Çoğu zaman basit ancak akılcı müdahaleler son derece başarılı sonuçlar vermekte, gerek maddi gerekse doğal kaynakların tüketimini en aza indirmektedir. Mevcut kentsel yapıyı tamamıyla yok edip bir "tabula rasa" yaratmak, yeni malzeme ve tekniklerle ekolojik bir kent inşa etmek sanıldığı kadar çevreci bir yaklaşım değildir. Elbette ki "yeni"yi üretirken yapılacak malzeme seçimlerinde çevreci bir hassasiyet gözetmek önemlidir. Ancak bunun bir tüketim çılgınlığına dönüştürülmemesi gerektiği bilincinin yaratılması sürdürülebilirlik adına önemli bir kazanım olacaktır.

Tasarlanan eğitim programları kapsamında sürdürülebilir yaşam çevrelerinin nitelikleri, sürdürülebilir yaşam alışkanlıkları, atık yönetimi, geri dönüşüm, korumacılık bilinci, çevre etiği ile ilgili bilgiler verilmelidir. Bunların yanı sıra sürdürülebilirliğin kültürel boyutu yani yapı çevre mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılması da önemli bir diğer başlık olarak ele alınmalıdır.

4. TOPLUMSAL BİLİNCİN OLUŞTURULMASINDA EĞİTİM VE KATILIM

Otoriteler ve yetkili kurumlar tarafından dayatılan tepeden inme kentsel dönüşüm projelerinin hedeflenen sağlıklı kentleri oluşturabilme adına başarılı sonuçlar veremediği görülmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinin hedefine ulaşabilmesi için tabandan gelmesi ve tüm topluma yayılması, bir tür toplumsal aydınlanma yaratması gerekmektedir. Kentin en önemli unsuru onu var eden "kentli"dir. Dolayısıyla kentlinin sürece dahil edilmediği hiçbir projenin sağlıklı sonuçlar vermesi düşünülemez. Dönüşüm projelerinde yerel halkın Harvey'nin deyiimiyle "kentli hakkı"ni kullanabilmesi [8], kendi yaşam çevresi hakkında söz sahibi olması, katılım süreçleri sonucunda proje için belirleyici bir figür olması aidiyet duygusunu besleyecek ve dönüşüm projelerinin hem kısa hem de uzun vadede sağlıklı sonuçlar vermesini sağlayacaktır. Ataöv ve Osmay kentsel dönüşüm projelerinin uzun ömürlü ve sağlıklı olabilmesinin bütüncül bir yaklaşım, katılımcı bir süreç, sivil halkın farkındalığının artırılması gibi faktörlere bağlı olduğunu vurgular, bunun da tasarım çalışmaları gibi aktiviteler ile halkın karar süreçlerinde pay sahibi olması ile sağlanabileceğini belirtirler [9]. Ancak toplumun her ferdinin katılım süreçlerine dahil olabilmesi bu bilincin, gerekli bilgi ve donanımın çocukluktan itibaren edinilmesi ile mümkün olabilir. Kentsel dönüşümün özümzenebilmesi için kullanıcının proje kapsamında önerilen yaşam biçimini, "mimari nitelik" meselesini kavrayabilmiş, kendi yaşam pratikleri içerisine dahil

edebilmiş olması gerekmektedir. Ancak bu yaşam pratiklerini belli bir yaştan sonra oturtabilmek ve bir tür mimari refleks haline getirmek son derece güçtür. Bu nedenle toplumsal zihniyet dönüşümünü sağlayabilmek için kentlilik eğitiminde hedef kitle yaşı oldukça küçük olmalıdır. Çocukluktan itibaren mimarlık, nitelikli ve sağlıklı yaşam çevreleri hakkında bilgi sahibi olma şansı bulan nesiller bu kavramları kendi kentlerine yansıtacaklar ve ancak bu kolektif çaba sayesinde hedeflenen sağlıklı çevrelere ulaşılacaktır.

Sürdürülebilirlik kavramının özünde "çocuk" olgusunun bulunduğu söylenebilir. Çünkü sürdürülebilirlik doğası itibarıyla uzun vadeli bir planlamayı gerektirmektedir. Sadece bugüne yönelik geçici çözümler değil gelecek nesillere yönelik kalıcı, süreklilik arz eden çözümler bulabilmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla bu geniş zaman diliminde devamlılığın sağlanması geleceği şekillendirecek, söz sahibi olacak nesillerin bugünden eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi ile mümkün olacaktır. Chawla ve Heft sürdürülebilirliğin gerçekleştirilebilmesinin insan davranışları ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıyı kurabilen ve bunu sağlayabilmek adına bir katılımcı olarak sürdürülebilirlik adına kendi üzerine düşen görevleri kavrayabilen bir neslin yetiştirilmesine bağlı olduğunu savunurlar [10].

Kentsel dönüşüm, sürdürülebilirlik, sağlıklı yapı çevre gibi kavramların toplumsal yaşamın parçası haline gelmesi ve uzun vadede kalıcı sonuçlar elde edilebilmesi katılımcı süreçlerle kentlinin karar mekanizmalarının bir parçası haline gelmesi ve bu durumun süreklilik arz etmesi ile mümkün olabilir. Bu amaçla başta UIA olmak üzere birçok kurum ve kuruluş çeşitli eğitim programları tasarlamaktadır. Yapılı Çevre Eğitimi'nin temel çerçevesi "1975 Belgrad Çevre Eğitimi Konferansı" ve "1977 Tiflis Çevre Eğitimi Konferansı" ile belirlenmiştir. Bu eğitim programının amacı toplumun tüm fertlerinin doğal ve yapay çevre ilişkisi konusunda farkındalık kazanması ve tüm öğrencilerin aktif birer vatandaş olarak çevresel konularda söz sahibi olabilmesidir. Bu yetkinlik ise gerek okul, gerekse okul dışı eğitim programlarıyla gerçekleştirilebilecektir [11]. Bu programlar sayesinde toplumun geneline yayılmış bir kentlilik bilinci oluşturulması ve toplumun tüm katmanlarının kente karşı sorumluluk duymaya başlaması hedeflenmektedir.

UIA 2002 yılında, uzun süredir yürütmekte olduğu Yapılı Çevre Eğitimi (BEE / Built Environment Education) programıyla ilgili bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda belirtildiği üzere söz konusu program, şehir planlama, mimarlık, peyzaj tasarımı, tarihi mirasın ve doğal çevrenin korunması ile ilgili konularda bilinç yaratılmasını hedeflemektedir. Bu çalışmalar katılımcıları, yapılı ve doğal çevre ile ilgili konularda bilinçli olarak inisiyatif almaya teşvik etmektedir. Bu amaçla 2-18 yaş arası için farklı programlar tasarlanmıştır [12]. Poursani, Yapılı Çevre Eğitimi'nin örnek çalışmalarından biri olan KIDS projesini açıklarken bunun bir "meslek propagandası" olmanın ötesinde çocuklarda kent ve mimarlık hakkında farkındalık yaratmayı hedeflediğini belirtmektedir. Bu anlamda adı geçen eğitim programı ve genel olarak yapılı çevreye dayalı tüm eğitim programları, "herkes için mimarlık"ı mümkün kılacak bir söz ve seçim hakkı olarak tanımlanmaktadır [13]. Genel olarak kentsel ölçekte tasarım "ortalama insan" figürünü hedef kitle olarak belirlemekte, bu tanım dışında kalanları ise tasarımın odağı olmaktan uzaklaştırmaktadır. Oysaki toplumun tüm katmanları alacakları eğitimle bağlantılı olarak kentlilik ve kentsel planlama süreçlerine katılım bilinci edindikleri ölçüde seslerini duyurma ve kenti dönüştürme şansı bulacaklardır. Evrensel tasarımın gerçek anlamda hayat bulabilmesi için farklı engel gruplarına mensup bireyler kentsel çevrede her türlü erişilebilirlik imkanına sahip olmalıdır. Gümüş, Türkiye'de 1997 yılından beri bir takım yasal düzenlemeler bulunmasına rağmen erişilebilirlik adına fazla ilerleme sağlanamamasının bir nedeninin de engellilerin bu konuyu yeterince sahiplenememesi

ve yerel yönetimlere uygulama konusunda yeterince baskı yapmamış olmalarını gösterir. Buna karşın İngiltere ve Japonya örneklerinde engellilerin çözüm üretiminde doğrudan katkı gösterdiğini vurgular [14]. Bu doğrultuda Gökmen de, sağlıklı yapılı ve kentsel çevredeki tasarım etkinliklerinin farklı duylara, yeteneklere ve kültüre sahip insanları kapsamaya, bir başka deyişle "herkes için tasarım"a uygun olması gerektiğini belirtir [15]. Evrensel tasarım ilkelerinin uygulanabilmesi tasarımcının kullanıcıyı iyi tanıması kadar, kullanıcının da kendini doğru ifade edebilmesi, gereksinimlerinin tasarım çözümlerine nasıl dönüşeceği hakkında bilgi sahibi olması ve bu çözümlerin hayata geçirilmesi için kentsel tasarım süreçlerine dahil olmasına bağlıdır. Her yaş ve her çevre için yapılı çevre eğitiminin önemi bu noktada belirgin hale gelmektedir.

Türkiye'de de gerek Mimarlar Odası, gerekse özel teşebbüsler tarafından benzer eğitim çalışmaları yapılmakla birlikte bunların henüz yeterince yaygın hale gelemediği görülmektedir. Ülkemizdeki eğitim uygulamalarının önemli aksaklıkları arasında süreklilik göstermemeleri, sonuçlarının ve etkilerinin takip edilememesi, bu çalışmaların somut ürünlere dönüştürülememesi sayılabilir. Kentlilik bilinci yaratmaya yönelik bu eğitim programlarının çocuğun devam ettiği örgün eğitim programlarıyla paralellik taşıması ve uzun soluklu olarak kurgulanması bir defaya mahsus düzenlenen çalıştaylardan çok daha etkili olmalarını ve yaşam alışkanlıklarının arzu edilen biçimde dönüşümünü sağlayacaktır. Bu programların sonuç ve etkilerinin takip edilmesi sürekliliklerinin sağlanabilmesi ve daha yararlı modellerin oluşturulabilmesi için önem arz etmektedir. Bu eğitim çalışmalarından elde edilen ürünlerin kentsel çevrede yer bulabilmesi gerek mevcut gerekse potansiyel katılımcıları teşvik ederek yaygınlaşmalarını sağlayacak, hedeflenen kentlilik bilincinin oluşmasını mümkün kılacaktır.

Sağlıklı yapılı çevreler için eğitim ve katılım konularını birbirinden ayrı düşünebilmek mümkün değildir. Olabildiğince geniş bir kitleye ulaştırılacak yapılı çevre eğitimi sayesinde tüm kullanıcılar tasarım çözümlerinin nasıl işlevsellik kazandığını ve kendilerinin birer kullanıcı olarak tasarım sürecine ne ölçüde katılım sağlayabileceklerini öğreneceklerdir.

5. SONUÇ

Mimarlık eylemi yalnızca meslek insanlarının eğitilmesi ile icra edilemeyecek kadar karmaşık bir işleyişe sahiptir. Mimarlık ürününün oluşturulmasında sadece mimar değil kullanıcılar, işverenler, yükleniciler, kanun koyucular, belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve daha birçok farklı aktör sürece dahil olmaktadır. Dolayısıyla nitelikli bir yapılı çevrenin oluşturulması, karar mekanizmalarında yer alan tüm aktörlerin belli bilinç düzeyine ulaşmasıyla gerçekleşebilir. Bu nedenle mimarlığın üretimine dahil olan tüm fertlerin yani toplumun tamamının mimarlık kavramı ile ilgili bilgi sahibi olması büyük önem taşır. Bu durum mimarlık eğitiminin toplumun geneline yayılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

"İyi binaların sadece iyi mimarlarla gerçekleşmeyeceği, bunun için iyi nitelikleri ayırt edebilen iyi kullanıcıların da gerektiği gerçeği gibi; nitelikli, sağlıklı, kimlikli kentlerin de kent kültürü olan kentlilerle oluşabileceğini unutmamak gerekiyor." [16]

Doğal yaşam döngülerinin yıkıma uğramadığı sağlıklı kentsel çevreler toplumun kendini kandırmasından öteye gidemeyen göstermelik, geçici çözümlere değil, tüm toplumun mimari pratiklerini kökten değiştirecek kalıcı çözümlere ihtiyaç duyar. Sağlıklı bir mimari çevre tasarımcının bireysel çabasının yanı sıra tasarımın sürdürülebilirliğini mümkün kılacak olan kullanıcıların çabasını ve katılımını da gerektirir. Bu ise yapı çevre eğitiminin yalnızca mesleki eğitimle kısıtlanmayıp toplumun tüm katmanlarına yayılması ve erken yaşta başlamasıyla mümkün olacaktır. Mevcut yönelim eğitim – çevre – tasarım üçgenini mesleki eğitim çerçevesinde tutmak yönündedir. Morin, bu uzmanlaşma eğilimini demokrasinin çelişkisi olarak görür ve çoğunlukla “uzmanlar”ın yurttaşları çok karmaşık oldukları bahanesiyle bazı kararlardan uzak tutmaya çalışabildiğini, bu durumun yurttaşın yetkilerini zayıflatma, çeşitliliği tehdit etme ve yurttaşlık kimliğine zarar verme eğilimi olduğunu iddia eder [17]. Bu nedenle çevre ve mimarlık eğitiminin alginın en açık olduğu ve kişisel yaşam alışkanlıklarının olduğu çocukluk evresinde başlatılması, farklı kanallar aracılığıyla düzenlenecek eğitim programlarının olabilecek en geniş kitlelere ulaştırılabilmesi sağlıklı kentsel çevreler oluşturma yolunda daha emin adımlarla ilerleyebilmeyi sağlayacaktır. Kentsel dönüşüm ve sağlıklı yaşam çevrelerinin sürdürülebilirliği toplumsal eğitim ve yaklaşım farklılaşması ile mümkün olacaktır. Zira sağlıklı kentsel çevre koşullarının toplumu oluşturan tüm bireyler için eşit oranda sağlanamaması Gümüş’ün de belirttiği gibi bu kişilerin özelliklerinden değil, toplumun yaklaşımından kaynaklanmaktadır [18]. Toplumun kentleşme süreçleri hakkında daha üst bir bilince ulaşması ve kentleşmenin çok daha kapsayıcı bir katılımı oluşturulması, sağlıklı kentsel çevrelere ulaşmanın önkoşullarından biri olarak kabul edilebilir.

KAYNAKLAR

- [1] Erden, D. (2006). Kentsel Yenileşme Projelerinin Gentrification Hedefleri ve Etkileri. Behar, D. ve İslam, T. (ed.). *İstanbul'da "Soylulaştırma" – Eski Kentin Yeni Sahipleri* içinde (ss: 75-79) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul
- [2] Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler – Şehir Hakkında Kentsel Devrime Doğru*. Metis Yay., İstanbul
- [3] a.g.e
- [4] a.g.e
- [5] Harvey, D. (1998). Mimarlar, Arılar ve Olası Kentsel Dünyalar Üstüne. Pamir, H. (ed.). *Any Seçmeler* içinde (ss: 152-162). Mimarlar Derneği Yay., Ankara
- [6] Ciravoğlu, A. (2013). Sürdürülebilirliğin Yol Ayrımı: İmge ya da Paradigma Değişimi. *Yapı Dergisi* 377 Ekim "Yapıda Ekoloji: Sürdürülebilirliğin Katmanları" içinde (ss: 26-27). YEM, İstanbul
- [7] Cox, L. (AM, UIA President). (2009). International Union of Architects Copenhagen Declaration, 7 Dec. 2009, (www.uia-architectes.org) (Erişim Tarihi: 20.08.2012)
- [8] Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler – Şehir Hakkında Kentsel Devrime Doğru*. Metis Yay., İstanbul
- [9] Ataöv, A., Osmay, S. (2007). Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım. *METU JFA* 2007/2. 24:2, ss: 57-82
- [10] Chawla, L., Heft, H. (2005). Children as Agents in Sustainable Development: the Ecology of Competence. Blades, M., Spencer C. (ed.). *Children and Their Environments – Learning, Using and Designing Spaces* içinde (ss: 199-216). Cambridge University Press., Cambridge, UK.
- [11] Otero, M.D.L., Mira, R.G. (2003). Action Competence in Environmental Education. Otero, M.D.L., Mira, R.G., Martinez, J. R. (eds.). *Culture, Environmental Action and Sustainability* içinde (ss:71-83). Hogrefe & Huber Pub., Germany
- [12] Peck, M. (Director), 2002, UIA Built Environment Guidelines, *UIA International Work Programme "Architecture and Children (Built Environment Education)"*
- [13] Poursani, E. T. (2009). Çocukların Mimarlığı İçin Bir Ortaklık: KIDS. *Mimarlık* 347, Mayıs-Haziran, İstanbul

- [14] Gümüş, D.Ç. (2009). İngiltere, Japonya ve Türkiye’de Özürlülük ve Erişilebilirlik. *Mimarlık 347, Mayıs-Haziran, İstanbul*
- [15] Gökmen, H.S. (2009). Birlikte Oynamak. *Mimarlık 347, Mayıs-Haziran, İstanbul*
- [16] İnceoğlu M. & İnceoğlu N. (2004). Mimarlıkta Söylem, Kuram ve Uygulama. Tasarım Yayın Grubu, İstanbul
- [17] Morin, E. (2010). Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul
- [18] Gökmen, H.S. (2009). Birlikte Oynamak. *Mimarlık 347, Mayıs-Haziran, İstanbul*